

ПОСЛЕДЊИ ВИЗАНТИЈСКИ ЦАР: Косовски завет за чувара Цариграда

Србија, а ни остатак хришћанског света не сећа се да је последњег римског (византијског) цара Константина Драгаша Палеолога, родила Српкиња Јелена (грчки Хелена).

13. ФЕБРУАРА 2016.

– Константин, по мајци Србин, био је формално заиста последњи римски владар „наследник Августа и Константина“. Његова титула гласила је цар Ромеја, што је хеленизован назив за Римљане – каже проф. др Радивој Радић.

СТРАХ ОД БЕСМРТНОГ ЦАРА

Легенда настала после пада Цариграда каже да цар Константин Драгаш Палеолог није погинуо већ се претворио у камен док не дође време да се тријумфално врати кроз Златну капију Цариграда. Колико је ово веровање било јако говори чињеница да су сујеверни Турци вековима држали зазидан тај пролаз у зидинама. Кад је сер Томас Пој, тадашњи амбасадор Енглеске на Порти, покушао у 17. веку да узме неке античке статуе са Златне капије, умало је линчован јер су сујеверни Турци мислили да ће оживети Константина.

У 18. веку турски стражари су ухапсили посланство које је носило египатску мумију у Француску, јер су мислили да је реч о Константиновом телу. Мумија им је одузета, за сваки случај.

Константин је био син последње римске царице Августе Хелене Драгаш Палеолог, супруге цара Манојла Другог Палеолога. Пре удаје, она је била српска принцеза Јелена, кћи моћног велможе Константина Драгаша Дејановића, унука Теодоре – сестре цара Душана и његовог севастократора Дејана Драгаша.

– Ромејске царице су биле политички веома утицајне, а то је нарочито важило за Јелену Драгаш. Она је била саветник, а неки савременици кажу и савладар Константина. Он у титуларно владарско име уноси и њено презиме Драгаш. Тај чин има политички контекст и **наглашава његово српско порекло**. Могуће је да је то био далеки одјек Душанове идеје о српско-ромејској држави – каже проф. др Радић.

Односи западног и источног хрићанства у време пада Цариграда су разлог због кога Европа не жели да се сећа 1453. године.

– Није уобичајено свечарски се подсећати тешких пораза, сем оних који за поједине народе симболички зраче као историјско-митска упоришта националног идентитета, као, на пример, **Термопили за Грке, Масада за Јевреје или Косово поље за Србе**. Уза сву своју судбоносну далекосежност, пад Цариграда међу православнима такав ореол из низа разлога није стекао. **С друге стране, католички Запад је на „шизматичку“ Византију доследно гледао с одбојношћу, па и непријатељством, тако да њену историју, укључујући и пад у османлијске руке, не доживљава као део своје историје.** Уосталом, **довољно је сетити се страшног крсташког разарања Цариграда 1204. године, с којим се по окрутности може упоредити једино освајање султана Мехмеда 1453. године – каже проф. др Дарко Танасковић.**

С друге стране, у Турској се дуго и темељно припремала прослава јубилеја 560 година освајања Константинопоља.

Снимљен је и најскупљи турски филм „Фетих (освајач) 1453“ који је у неосманском духу приказао пад Цариграда и остварио рекордну гледаност у Турској.

– Турци, наравно, неоосманистички наглашено славе пад Цариграда као велику победу својих предака чију надмоћ на Балкану у савременим околностима и формама желе да обнове.

Европа је заборавила да је Истанбул некада био Константинопољ, а „Бизант“ је постао синоним за левантинско лукавство и неморалну превртљивост, иако је култура Византије својевремено за неколико копаља надмашивала западноевропску.

Индикативно је да и један Семјуел Хантингтон у познатој књизи „Судар цивилизација“, православље, заједно с исламом, смешта у источну хемисферу супротстављену западнохришћанској. Недавно је код нас неко духовито приметио да се граница између Запада и Истока у западњачком виђењу померила с Босфора на Дрину, у чему су добрим делом и корени српских проблема с Европом – каже др Танасковић.

Водећи српски историчари сматрају да би Срби морали да се подсети времена пада Цариграда, због политичког контекста догађаја.

– Ромејско царство, сиромашно, декадентно и подељено, нашло се у шкрипцу између агресивног исламског истока и папског запада. Запад је обећавао помоћ, али само ако се прихвати црквена унија, покатоличавање. Међутим, чак и кад је цар Јован, претходник Константина Драгаша, прихватио унију, помоћ није стигла. На очајничке Константинове позиве, папа не покреће крсташки рат већ шаље кардинала да покрштава – каже др Радић.

Практични значај Цариграда био је огроман јер је контролисао Босфор, спона Европе и Азије. Иако је Константинов град био практично све што је остало од Ромејског царства, његово освајање доносило је освајачу не само велику материјалну корист, већ још већу моралну победу, јер је био симбол империје.

Зато је одговор Константина Драгаша на понуду Мехмеда Освајача за предају града гласио:

– Предаја града није нити моје лично право нити право било ког појединца који у њему живи, јер је наша заједничка одлука да погинемо сви заједно, а не да спасемо свој живот.

Историчари сматрају да подвиг саможртвовања није случајан већ део кодекса усађеног васпитањем под утицајем снажне личности мајке Јелене Драгаш, која је на „пурпурном двору“ обновила мит о светој жртви.

Налик спартанском краљу Леониди или српском кнезу Лазару, последњи ромејски цар се свесно жртвовао. Сведочанства преживелих у бици су идентична: Константин Драгаш је 29. маја 1453. на месту где су јаничари провалили капију скинуо пурпурни огртач и остале царске ознаке и као обичан војник пао у одбрани Цариграда.

Скидање владарских обележја унело је велику забуну међу Турке који су узалудно тражили тело последњег римског цара, да би тријумфовали над њим. Тако је створена легенда о „бесмртном цару“ који ће се једног дана вратити кроз Златну капију на цариградским зиднама и повратити славу Константинопоља.